Tady Lorenc, přepínám

Proč je důležité míti šéfa StB v debatě o sametu na Karlově univerzitě

ANDREA PROCHÁZKOVÁ

Nedávné pozvání bývalého šéfa komunistické Státní bezpečnosti Alojze Lorence k debatě o listopadu 1989 na půdě Karlovy univerzity vzbudilo emoce a spory. Mají představitelé represivních složek někdejší diktatury dostávat prostor pro svůj výklad dějin, na kterých se podíleli? Vzhledem k mlčení studentů na samotné debatě je přitom zajímavé, jak se na tuhle otázku dívá nastupující generace.

Netradiční diskuse

Debata byla určená především pro studenty žurnalistiky a s nápadem pozvat generála StB Lorence přišel pedagog Fakulty sociálních věd UK, bývalý novinář a kněz Karol Lovaš, který se – společně s kolegou ze slovenské televize RTVS – zároveň ujal i role moderátora.

„Hledal jsem v rámci našeho školního projektu lidi, kteří byli před 29 lety u toho. A hned na začátku mě napadl Alojz Lorenc, se kterým jsem před dvaceti lety dělal ještě jako novinář rozhovor. Přišlo mi prospěšné slyšet také pohled na událost z druhé strany barikády, tedy zevnitř StB," vysvětluje pozvání Lovaš, kterému letos s Lorencem vyšel knižní rozhovor – a veřejné vystoupení hlavního protagonisty zároveň mohlo být pro knihu skvělou reklamou.

Seznam hostů pedagog konzultoval i s vedením pražské katedry – s ředitelem Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Jakubem Končelíkem a také s Barborou Osvaldovou, která na fakultě působí jako garantka oboru žurnalistiky. „Snažila jsem se mu ten nápad s šéfem StB vymluvit. Když jsem ale viděla, že je to bez úspěchu, rozhodla jsem se, že pozvání na debatu raději přijmu, než aby výroky Lorence zůstaly bez oponentury," říká Osvaldová, která navíc svou účast podmínila přizváním dalšího diskutujícího, tehdejšího studentského účastníka, dnes novináře České televize Marka Wollnera. Větší detaily debaty nikdo z vedení fakulty neznal, Končelík Respektu napsal, že panu Lovašovi věří a že tehdy „necítil potřebu jakkoli zasahovat".

> Hlavní otázkou je, co si z debaty odnesli posluchači.

FOTO ČTK

Poslední šéf Státní bezpečnosti. (Alojz Lorenc)

Na pódiu se tak nakonec vytvořila ojedinělá konstelace diskutujících: bývalý demonstrant Wollner, pamětnice a předi polistopadová vyučující žurnalistiky Osvaldová, historik normalizace Michal Macháček a Lorenc – poslední šéf Státní bezpečnosti, který během revoluce v listopadu 1989 velel orgánu snažícímu se o likvidaci protivníků komunistické diktatury a z pozice náměstka na ministerstvu vnitra je mimo jiné zodpovědný za akci protizákonného zničení dokumentů StB, která je doposud výraznou překážkou ve vyšetřování totalitních zločinů. Po revoluci byl Lorenc navíc za zneužití úřední pravomoci ve službách předlistopadového režimu odsouzen na čtyři roky vězení, trest si ale nikdy neodpykal: po rozdělení federace odjel na Slovensko a jako občan cizí země odmítl do českého vězení nastoupit.

Do debaty o listopadu 1989 tak vstoupily emoce už na samém začátku, kdy Marek Wollner označil Lorence za zlo-

FOTO PETR BLAŽEK

Neobvyklý panel. (Zleva: Karol Lovaš, Alojz Lorenc, Michal Macháček, Ľubomír Bajaník z RTVS, Barbora Osvaldová, Marek Wollner)

čince, který by měl sedět ve vězení. Ve stejně vyhroceném duchu se pak nesl i zbytek setkání, kdy Lorenc celou dobu obhajoval sebe, své počínaní, mluvil o tom, že byl pouze úředník a vlastně nic nenařizoval, zatímco část debatérů na pódiu i v publiku ho obviňovala ze lží a popírání viny. A ačkoli byla debata koncipována především pro studenty novinařiny, z přibližně třiceti účastníků tvořili studenti jen zhruba polovinu. „Byla tam i řada lidí okolo šedesáti sedmdesáti let, kteří výrazně podporovali pana Lorence a na nás při odpovědích často pokřikovali," vzpomíná Osvaldová. Na závěr dvouhodinové debaty zbyl ještě prostor pro otázky, ale nikdo ze studentů se téměř na nic nezeptal.

Nová generace

„Já sám nejsem zastáncem debaty se šéfem organizace, která tady desítky let ničila životy lidí, a jehož lze označit za zločince. Zvlášť když jsem na Národní třídě byl, v tom režimu žil a vím, že ačkoli generál Lorenc nikoho za revoluce přímo nemlátil a neposílal na něj psy, byl za to zodpovědný," vrací se ke kontroverzní diskusi Marek Wollner. „Chápu, že si mladí lidé chtějí udělat nezprostředkovaný názor a zažít takového člověka naživo. Ale přesto si stále myslím, že tohle pro to nebyl vhodný formát." Wollner, který před příchodem do sálu netušil, jak bude diskuse vypadat, považuje za hlavní problém absenci nějakého úvodu, který by studentům lépe objasnil, kdo byl vlastně Alojz Lorenc zač. Moderátor Lovaš jej totiž představil jen jeho úřednickými tituly, což nezasvěceným mnoho neřekne. „Navíc Lorenc během debaty působil velmi klidně, snažil se zlepšovat svůj veřejný obraz a my se svým pobouřením jsme tam ve výsledku vypadali jako ti špatní," říká Wollner.

S nedostatkem informací souhlasí i historik Petr Blažek z Ústavu pro studium totalitních režimů, který během debaty seděl v publiku a v průběhu několikrát vystoupil se svými poznámkami. „Myslím, že úvod vyzněl tak, jako kdyby byl Alojz Lorenc vážená figura, která napomohla listopadu 1989. A to není pravda. Ten člověk se podílel na velice závažných zločinech. A to mělo zaznít," říká Blažek.

Po skončení debaty přirovnal jeden z přítomných studentů Lorencovo vystoupení pro server iROZHLAS.cz k „hodnému

strejdovi, co dělal úřednickou práci". Je tedy tohle hlavní vzkaz, jaký si z akce studenti odnesli?

Co ale Semelová?

„Nemyslel jsem to jako popření faktu, že generál Lorenc byl součástí totalitního režimu, který má na svědomí spoustu životů. Jen prostě působil klidně, když se všichni okolo hádali," vysvětluje svůj výrok student prvního ročníku pražské žurnalistiky Maxmilián Nový. Pohled Marka Wollnera a jeho rozhořčení nad Lorencovou přítomností Nový chápe, přesto je ale toho názoru, že by se podobné akce konat měly. „Táta musel kvůli komunistům emigrovat. Takže můj postoj neznamená, že schvaluji komunismus. Jen mě láká vidět naživo přímého spolupracovníka, protože chci pochopit, jak vypadá a mluví někdo, kdo dobrovolně od mládí spolupracoval s režimem a například nařizoval mlácení studentů. Neumím si to pořád vysvětlit, proč to někdo dělal," říká Nový. Debata ho však po této stránce příliš neuspokojila. „Kdybych měl shrnout, co jsem se dozvěděl, tak hodnotné bylo jen vyprávění pana Wollnera nebo docentky Osvaldové, kteří popisovali, co na Národní třídě zažili, jak to fungovalo na univerzitách a podobně. Pan Lorenc příliš neřekl, rozhodně nic, co by pro mě bylo nějak šokující nebo přínosné. Vlastně tam ani nemusel být a diskuse by asi co do informovanosti hodnotu neztratila."

> „Chci pochopit, jak vypadá člověk, který nařizoval mlácení studentů."

Proč se ani on sám ani téměř nikdo z přítomných studentů Lorence nebo jiných diskutujících na nic nezeptal, Maxmilián Nový vysvětluje atmosférou debaty, která podle něj byla pro přihlížející emotivní a občas nepřehledná. „Nechtěli jsme tu situaci ještě vyhrotit, a protože jsme si přesné informace o panu Lorencovi zjišťovali až poté, pravděpodobně ani nikdo moc nevěděl, na co se ptát."

Zamítavý pohled na význam debat s vůdčími policajty totalitního režimu má Nového spolužačka na žurnalistice Anita Mejzrová. Na debatu odmítla jít, protože i když svědectví pamětníků považuje obecně za důležité, nelíbilo se jí, že na půdě její školy dostane Alojz Lorenc jakýkoli prostor. „Nevěřím, že by nám bývalý šéf StB mohl pomoci při hledání pravdy o akci, díky které definitivně skončila jeho velká moc," říká Anita. „Nevidím tedy důvod, proč se ho na něco veřejně ptát."

Student politologie Jiří Komárek, který o debatě napsal článek na studentský web Studenta.cz, organizaci podobných akcí nepodporuje, nicméně si myslí, že v dnešní společnosti běžně dostávají větší prostor i kontroverznější názory, než zazněly v debatním příspěvku generála Lorence. „Komunističtí představitelé a poslanci jako Josef Skála nebo Marta Semelová a další dostávají velký prostor a veřejně zpochybňují vylhanost monstrprocesu s Miladou Horákovou nebo chválí invazi v roce 1968," připomíná Komárek. „A podle mě jsou tyhle výstupy pro budoucnost naší demokracie nebezpečnější než oponentní debata s bývalým šéfem StB. Lorenc je muž minulosti, ale ti druzí jsou dnes aktivní politici, které si Češi už několikrát demokraticky zvolili."

Fakulta sociálních věd si za pozváním Alojze Lorence podle děkanky Alice Němcové Tejkalové stojí. „Mladí lidé mají pocit, že každého ‚zlouna' poznáte lehce. Ale v životě to takhle nevypadá. Největší hrůzy bohužel často přicházejí s lidmi, na kterých to na první pohled nepoznáme," napsala děkanka v oficiálním vyjádření. Stejně to vidí i zmíněný ředitel Jakub Končelík. „Kontroverzní ohlasy jsem ale předpokládal," říká. „Alojz Lorenc je i pro mě ikonou normalizačního zla a jsem rád, že reakce na uskutečněnou debatu potvrzují, že máme jako společnost ještě pořád dějinnou paměť." Vedení novinářské katedry nicméně uznalo, že na začátku nezazněly veškeré podstatné informace – a pro příště se budou podobný formát diskusí s pamětníky snažit obecně vylepšit. ●

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO
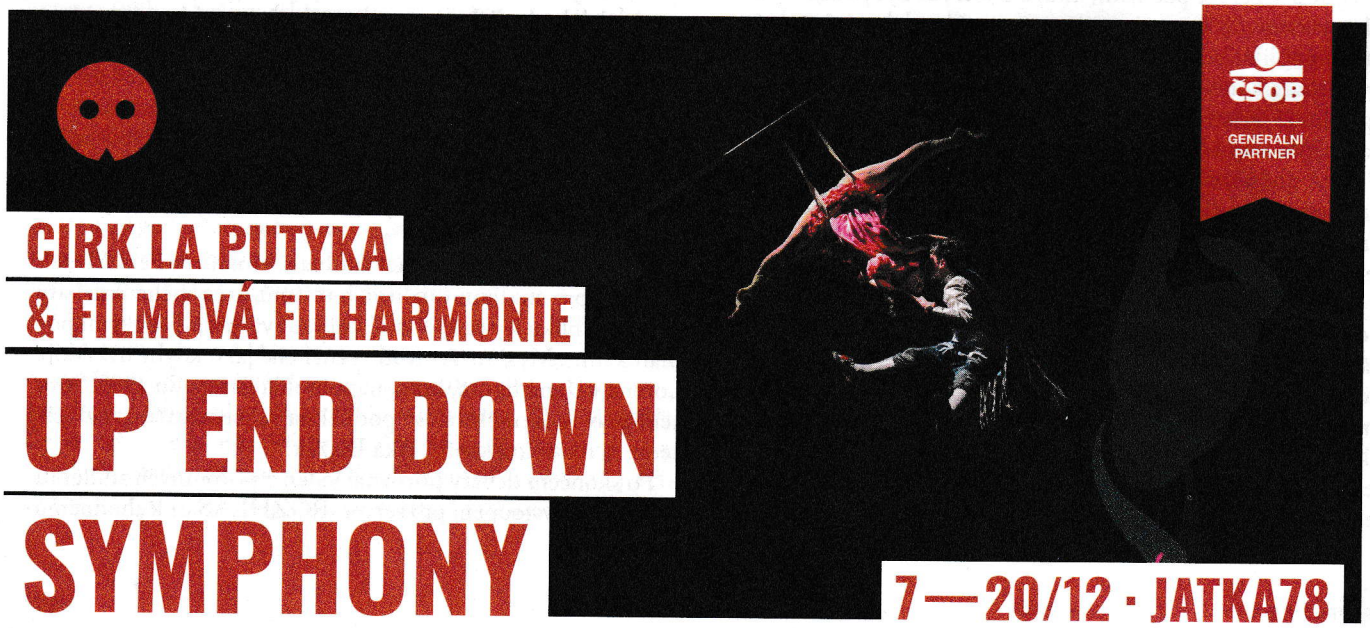
INZERCE